

Tartalom

Milyen erők tartják össze a csoportokat: a csoport tagjainak közös jellemzői, a közös identitás, az érdekek szerepe és egyéb tényezők. A csoportokra jellemző jelenségek összefoglalása.

Megjegyzés

Viszonylag rövid és érthető téma, néhány fontos tanulással, a 'Csoportok' fejezet első darabja. A csoportokkal azért érdemes foglalkozni, mert az ember csoportokban él, a szakmai közösségektől kezdve a nemzetekig, és jó tudni, hogyan viselkedik ezekben, hogy hogyan működnek a csoportok, és milyen problémákat vetnek fel.

A csoportok alapvető jellemzői

(Azonosító: 065; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

A csoportok alapvető jellemzői

Konformitás

Attitűd, sztereotípiák, előítéletek

Agresszió

A csoportok problémáinak kezelése

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A csoportokat összetartó erők	2	—
2. További csoportjelenségek	7	—
Referenciák.....	8	1

1. A csoportokat összetartó erők

(Ez a téma a csoportokkal foglalkozó fejezet első darabja. Külön témák foglalkoznak a konformitással; az attitűdökkel, sztereotípiákkal és előítéletekkel; az agresszióval; és azzal, hogy miképpen érdemes kezelni a csoportok problémáit.)

A kisebb-nagyobb emberi csoportoknak, a kulturális és vallási közösségektől, a politikai csoportokon át a nemzetekig, szükségük van olyan erőkre, melyek összetartják őket. Miféle ilyen erők vannak?

1) Az ember társas lény

Természetünkénél fogva bennünk munkál az **elfogadottság igénye** és a **csoportszellem** motivációja: vágyunk rá, hogy befogadjanak, és ha a csoporttal történik valami, azt magunk is megérezzük.

Az ember egyébként több szinten is társas lény: vágyunk a társas kapcsolatokra, a barátságra, szerelemre, párkapcsolatra, családra; vágyunk rá, hogy különféle csoportok tagjai lehessünk; de szeretünk nagyobb közösségek, nemzetek részei lenni is.

2) Közös jellemzők

A csoportok tagjai sok szempontból lehetnek hasonlóak egymáshoz, ami növeli a csoport összetartását. E mögött **egyfelől** az lehet, hogy **eleve a hasonlók** keresik egymás társaságát, **másfelől** pedig az, hogy miután összekerülnek, hasonulnak egymáshoz, azaz **konformálódnak**.

Mik szoktak közösek lenni a különféle csoportok tagjaiban?

• Kultúra

Melynek népek, nemzetek esetén általában fontos eleme a közös **nyelv**, de érdemes megemlíteni a közösen tisztelt **hősöket**, **példaképeket** is, ahogyan a magyarokat összeköti például Szent István, Mátyás király, Kossuth vagy Petőfi.

Saját kultúrája, **szubkultúrája** nemcsak a nagy, hanem a kisebb közösségeknek is lehet; gondoljunk például a rockerekre, az ő saját zenéjükre, hőseikre, öltözködésükre, stb...

- **Gondolkozás, világnézet**

A csoportok tagjai, ha nem is minden tekintetben, de általában eléggé hasonlóan gondolkoznak. Erre is számtalan példa van, a közös vallástól kezdve, a politikai ideológiákon át, a szakmai közösségek közös gondolatvilágáig, például a tudósok racionalizmusáig.

- **Sors**

Különösen az egyes népek, népcsoportok tagjai gyakran osztoznak egymással a **történelmükben**, történetükben; továbbá a különféle csoportok **aktuális helyzete** is gyakran közös. A közös bajok pedig felélesztik és táplálják a **sorstársiasság** és **bajtársiasság** összetartó érzését.

- **Egyéb közös jellemzők**

Például:

- **Küllem**

A különféle csoportok tagjai gyakran külsejükben is hasonlítanak egymásra. Igaz ez egyfelől az **öltözködésre**, a **fazonra**, ahogyan, mondjuk, a pénzügyi körökben szeretik az öltönyt és nyakkendőt, vagy ahogyan a rockerek szeretik a hosszú hajat és a fekete ruhát.

De nem ritkán **testi jegyekben** is vannak hasonlóságok. Egyfelől természetesen ott a børszín, mely régtől fogva erőteljes csoportképző tényező. Másfelől tekintsük például a munkások erős fizikumát.

Mint látható, a küllembeli hasonlóság gyakran megfigyelhető a különböző **szakmai csoportoknál** illetve **kultúrköröknél**.

- **Ízlés**

Amiképp például a rockerek a rockot szeretik. Ez a hasonlóság is **kétirányú**: lehet, hogy **az eleve hasonló ízléssel rendelkezők kerülnek össze**; de **a csoportok formálják is**

tagjaik ízlését, jellemzően egy irányba terelik azt, mondjuk úgy, hogy egymás hatására próbálnak ki dolgokat, ami aztán megtetszik nekik.

- **Bármilyen megosztó tulajdonság**

Fontos tanulság, hogy a fentiekén túl...

Gyakorlatilag bármi megteszi, ami az embereket csoportokra bontja.

Akár a szem színe, hogy kinek kék és kinek barna, de még az is, hogy valaki véletlenszerűen azt mondja, hogy ti ide tartoztok, ők meg oda. **Miután az emberek azonosítják a csoportjukat, gyakorlatilag automatikusan összetartanak, gyakran más csoportokkal szemben.**

Jól szemlélteti ezt, amikor Amerikában egy tanárnő azzal adott leckét kisiskolásoknak, hogy azt mondta nekik, hogy a **kék szeműek** jobb emberek a **barna szeműeknél**, mire az előbbieket rögtön felsőbbrendűekként kezdték viselkedni. Egy másik híres eset a **stanfordi börtönszimulációs kísérlet**, melyben először véletlenszerűen két részre osztották az önként jelentkezők közül kiválasztott résztvevőket: az egyik csoportból lettek a „rabok”, a másiktól pedig a „börtönőrök”. Hamarosan a börtönőrök egyre embertelenebbül kezdtek bánni a rabokkal, olyannyira, hogy a kísérletet a tervezett idő előtt be kellett rekeszteni. Lásd az ezekhez az esetekhez kapcsolódó két referenciát a téma végén.

Lásd továbbá a hasonlóság szerepét a ‘Szerelem, szeretet, barátság’ témában.

3) Érdekek

A többi mellett az embereket igen gyakran az érdekeik is a csoportokhoz kötik. Például sokan nemcsak azért tartanak egy párttal, mert tetszenek neki az elvek, melyeket az képvisel, hanem azért is, mert – így vagy úgy – megéri nekik.

Az embereknek tehát gyakran megéri egy csoporthoz tartozni. Igaz ez a csoporton kívüliség állapotával szemben is, a csoport ugyanis védelmet kínál nekik, illetve támogatást kaphatnak tőle. Ráadásul ez annál inkább így van, minél erősebbek a csoportok, minél több tagjuk van. Figyeljük meg a visszacsatolást: **minél nagyobbak, erősebbek a csoportok egy populációban, annál inkább érdekében áll csatlakozni a még kívül állóknak**, a csoportok pedig még nagyobbakká válnak. Ez gyorsítja a csoportokra bomlást, illetve tartja stabilan a csoportokra bomlottság állapotát.

Azon túl, hogy az emberek indítékaiban keverednek az érdekek és a csoporthoz tartozás egyéb motivációi, a csoportok tagsága is vegyes: vannak közöttük **elvhűbbek és érdekeemberek**. (Megint csak érdemes a politikára, a pártokra és a nem kevés köpönyegforgatóra gondolni.)

Az érdekek csoporton belül is gyakran ütköznek, összezsapnak, megosztják azokat. Igaz ez nagyban és kicsiben is: szakadnak úgy a politikai pártok, mint a munkahelyi közösségek, mindenhol vita tárgya, hogy kinek mi jár, kinek legyen igaza, és mindenhol vannak törtető – népiesen szólva, **minden pocsolyában ugyanaz a vihar dúl.** Közelebbről:

- Egyrészt harcolnak egymással az **egyéni érdekek:** megy az osztozkodás; viták zajlanak konkrét kérdések eldöntése körül, mondjuk, hogy hová menjen kirándulni egy társaság; illetve dúlnak a hatalmi harcok, hogy ki legyen a főnök.
- Másrészt pedig jellemző a **pártoskodás;** ahogyan a csoportokon belül kisebb csoportok alakulnak ki, és küzdenek egymással. Példaképp gondoljunk a kereszténység vagy az iszlám egységének megbomlására.

Itt lehet idézni azt is, **ahogyan az eleve különbözők, különböző állásponton állók képesek félretenni a nézeteltéréseiket, amíg a közös érdekük úgy kívánja.** Amikor azonban ez utóbbi meggyengül, miután a közös ügy győzelemre jut, viszont már nincs, ami összetartsa őket, könnyen ellenfelekké válnak; mondjuk, ahogyan India kettészakadt a függetlenség elnyerése után.

A pártoskodásra való hajlamot aztán ki is lehet használni. A régi mondás szerint is: „**oszd meg, és uralkodj**”.

4) Politikai tényezők §

Mint a név is mutatja, ezek leginkább a politikai (vallási) csoportokat, mozgalmakat tartják össze.

- **Ideológiai, dogmatikai mag**

Vagyis egy közös (leegyszerűsített) magyarázat a dolgok állásáról, a világ működéséről, (például az osztályharc a kommunisták esetén); illetve közösen vallott hitelvek. Ezek segítségével a csoporthoz tartozók elvtársaknak, hittestvéreknek érezhetik magukat.

- **Vezér**

Akit közösen lehet tisztelni, imádni; aki összefogja a csoportot; és irányt mutat.

Lásd a 'Vezető és beosztott' témában a vezérről mondottakat.

• Ígéret

Mondjuk, ahogyan a kereszténység azt mondja, hogy csatlakozzatok és örökké élhettek, vagy, ahogy a pártok hirdetik a jobb életet.

• Ellenség, fenyegetettség

A félelem a védelmet ígérőkhöz hajtja és irányíthatóvá teszi az embereket, a közös ellenség pedig összeköti és energizálja őket. Ezért például a hidegháborúnak, a kommunizmusnak és kommunistáknak is megvolt a haszna a nyugati vezetők számára.

Lásd a 'Politikai konfliktusok' témában a félelemről és az ellenségről, ellenségképről leírtakat.

5) Identitás

A fentiek nyomán az emberben gyakran kialakul a csoportra vonatkozó identitás. Ilyen, amikor nemcsak Magyarország polgáraként tekintek magamra, hanem azt mondom, hogy én magyar *vagyon*, nemcsak arról van szó, hogy közigazdászként dolgozom, hanem, hogy közigazdász *vagyon*. Ez az önazonosság aztán közös lesz a csoport tagjaiban, **közös identitással** rendelkeznek tehát, egymásra nézve azt látják, hogy „te ugyanaz vagy, mint én” – ami tovább erősíti a csoport összetartását.

Hogy egy csoport tagjaként gondolunk magunkra, **azonosulással** is jár. Ez azt jelenti, hogy magunkra vesszük a csoportnak illetve tagjainak erényeit és bűneit, dicsőségét és sérelmeit, stb... Ilyen, amikor az ember magyarként felemelőnek érezi, hogy hány Nobel-díjast adtunk a világnak, németként szégyelli, amik a második világháborúban történtek, vagy szurkolóként megalázva érzi magát csapatának veresége után – még ha ezekhez személyesen nem is volt köze.

Különös esete az azonosulásnak, **amikor az utódok veszik magukra elődeik tulajdonságait, tetteit és az általuk elszenvedetteket**, folytatólagossá téve a nemzeti, nemzeti identitást. Az identitásokról bővebben lásd a 'Címkék, szerepek, identitások' témában, illetve ugyanott, hogy az identitások általában besorolják az embert valamilyen csoportba.

6) Egyebek

- Kiközösítettek és β védencek

Védenc alatt azt értem, amikor a csoporton kívülről valaki rászáll a csoport egyik tagjára, a csoport pedig védelmébe veszi őt; például ahogy egy kiképző őrmester teheti az egyik kiskatonával. Mind valakinek kiközösítése, mind a védelembe vétele erősítheti az összetartást.

- Pozitív és negatív csoportképző tényezők β

A **pozitív tényezők** azt mondják meg, hogy **kik vagyunk** mi; például szőkék, kék szeműek, akik a Führert követjük. A **negatív tényezők** ellenben azzal operálnak, hogy **kik nem vagyunk**; például, hogy ehhez a csoporthoz azok tartoznak, akik nem zsidók.

Jobban meghatározottá teszi a csoportot, ha vannak körülötte olyanok, akik nem tartoznak hozzá; illetve ha mindenki összetartozna, akkor az ember nem érezné maga körül a csoportot, a helyzet érzésre nem különbözne jelentősen attól, mintha maga lenne a tömegben. (Ami az emberiség egységének ügyét sem könnyíti meg.)

A **negatív definíció különösen hasznos heterogén csoportok összekapcsolására**, amikor könnyebb a kívülállót definiálni, azt megmondani, hogy bennük mi a közös. Ezen kívül, **minél heterogénabb egy csoport, annál elvontabb pozitív tényezőket lehet csak találni**. Például Amerikában sem mondhatják, hogy amerikai az, aki fehér bőrű, vagy angolul beszél, vagy keresztény. Amiket találni lehet, az olyasmik, mint a „Szabadság” vagy az „Alkotmány” tisztelete. \$

Lásd végül az összetartó erőkre mutató igényt a ‘Nemzet’ témában, ahogyan a nemzet keresi azt, ami összekapcsolhatja, ha nincs belőle elég.

2. További csoportjelenségek

- Csoportokban való gondolkodás

Ami annyit tesz, hogy az emberek összességét csoportokra bontva képzeljük el, az egyes embereket pedig, önmagunkat is, csoportokhoz tartozókként szemléljük. Sokan gondolkoznak is úgy, hogy vagyunk „mi” meg „ők”.

- Együttműködés csoporton belül és versengés a csoportok között.

Ez a klasszikus felállás, de a kép azért nem ennyire tiszta. Mint fentebb láttuk, **csoporton belül is harcolnak az érdekek**, megy a **pártoskodás**; másrészt ott vannak a **potyautasok**, akik anélkül próbálnak hasznot húzni a csoporttagságból, hogy a terhekből megfelelően kivennék a részüket. Lásd a ‘Versengés és együttműködés’ témát.

És még néhány jelenség, csak utalás szintjén:

- Normák

Azaz a csoportok, társadalmak működését előíró szabályok. Lásd az ‘Elvek, szabályok, normák’ témában.

- Sztereotípiák és előítéletek

Illetve az, hogy az ember hajlamos a saját csoportját jónak, jobbnak látni. Lásd a 'Attitűd, sztereotípa, előítélet' témát.

- **A csoportok közötti konfliktusok és agresszió**

Lásd a 'Politikai konfliktusok' és az 'Agresszió' témákat.

- **A kollektív szerelem, szeretet, barátság és gyűlölet**

Például ahogyan a magyarok és a lengyelek szeretik egymást, vagy ahogyan a nácik gyűlölték a zsidókat. Lásd a 'Szeretem, szeretet, barátság' témában.

- **Befelé forduló kultúrkörök**

Ahogyan például egy szakma képviselői vagy egy kulturális irányzat követői elsősorban egymással érintkeznek, a saját ügyeik iránt érdeklődnek. Lásd a 'Specializáció és standardizáció' témában.

- **Csoportszelekció**

Ami az evolúció egyik mechanizmusa, amikor is nem az egyedek, hanem csoportok versengenek egymással. Lásd 'Az evolúció logikája' témában.

Ha eddig még nem küldtél véleményt, tegyél egy próbát! A kérdőívhez, fórumhoz, e-mailhez közvetlen linket találsz itt rögtön, a téma címe alatt. Tudtad, hogy minden témát külön lehet véleményezni?

Klikkelhető linkek (Word-ben a CTRL-t nyomni közben):

[kérdőív](#) – [fórum](#) – [email](#)

Referenciák

- *Dokumentumfilm:* `A class divided`
(<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/divided/>)
- *Film: A kísérlet*